

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ СУТНІСТЬ

Робота присвячена дослідженню прогресивних напрямків інноваційного процесу.

Ключові слова: інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність.

У розвитку виробництва, підвищенні ефективності та конкурентоспроможності продукції важливе місце належить застосуванню інновацій, формуванню і функціонуванню ринку науково-технічної продукції. Сучасні економічні процеси характеризуються розвитком як позитивних, так і негативних тенденцій, зумовлених рядом об'єктивних і суб'єктивних причин. Наявні природні ресурси держави дозволяють створити ефективну, конкурентоспроможну на світовому рівні економіку. Проте є нагальна потреба у розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності, спрямованої на поповнення і використання виробничого потенціалу. Сучасна невиважена інноваційна діяльність щодо впровадження нових технологічних рішень породжує ряд нових проблем, що потребують нового теоретичного дослідження і практичної апробації.

Реформування економіки, що відбувається не в повній мірі, стосується питань впровадження нових технологій, інноваційної діяльності та управління цими процесами. У регулюванні інноваційної діяльності недостатньо застосовуються економічні методи. Проблема інноваційної діяльності, як правило, залишається, в основному, предметом теоретичних досліджень.

На сучасному етапі проблеми розвитку народного господарства і зміцнення економічної безпеки за рахунок використання досягнень НТП та інноваційних рішень вивчено недостатньо. Дослідженню теоретичних і методологічних аспектів розвитку інноваційного процесу у науково-технічній сфері і практичній діяльності найбільшу увагу приділили: О. Амоша, М. Долішний, В. Покропивний, Є. Уткін, Й. Шумпетер, Б.Твісс, Є. Роджерс, Б. Санто, В. Хартман, Е. Менсфілд, Н.Мончев, І. Перлаки і ін.

У даній роботі основна увага приділяється теоретичному осмисленню і сутнісному розумінню інноваційних процесів в економіці України. Тому проведення державою організаційно-економічні перетворення повинні бути орієнтовані на нову технологічну і технічну базу з урахуванням світових досягнень.

Інновація (нововведення) являє собою результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення і розповсюдження нових видів виробів, технологій, впровадження нових організаційних форм виробництва і методів управління тощо. Це спосіб задоволення суспільних потреб у наукових рішеннях, які забезпечують приріст корисного ефекту і, як правило, засновані на науково-технічних досягненнях.

Визначення терміна "інновації" належить австрійському вченому Й.Шумпетеру. В своїй праці "Ділові цикли" (1939 року) він зазначає, що інновації являють собою необоротну зміну виробництва певних речей, продуктів, котра має історичне значення, тобто замість зміни величин факторів виробничої функції змінюється форма функції виробництва, що і є інновація [13].

Й. Шумпетер визначив п'ять типових змін [13]:

- використання нової техніки, технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва, тобто купівля-продаж;
- запровадження продукції з новими властивостями;
- використання нової сировини;
- зміни в організації виробництва та його матеріально-технічного забезпечення;
- поява нових ринків збуту.

Новизну інновацій можна оцінювати за технологічними параметрами, а також з ринкових позицій. Так, на думку В.Г. Мединського та Л.Г. Шаршукової [8] можна виділити наступні види інновацій:

1. За ступенем, радикальності:

- базисні інновації, котрі реалізуються у крупних винаходах і стають засадними для формування нових поколінь та напрямків розвитку техніки;
- інновації, що поліпшують техніку не дуже значними та дрібними винаходами;

- псевдоінновації, скеровані на часткове поліпшення застарілих поколінь техніки та технологій.

2. За характером застосування:

- продуктивні інновації, орієнтовані на виробництво та використання новітніх продуктів;

- технологічні інновації, що мають на меті створення і застосування нової технології;

- соціальні інновації, які передбачають побудову і функціонування нових структур;

- комплексні інновації, що об'єднують кілька видів змін.

3. За стимулом:

- інновації, породжені розвитком науки і техніки;

- інновації, породжені потребами виробництва;

- інновації, породжені ринковими потребами.

4. За місцем у процесі відтворення:

- інновації споживчі;

- інновації інвестиційні.

5. За масштабом:

- складні (синтетичні) інновації;

- прості інновації.

Головним спонукальним механізмом розвитку всіх видів інновацій є ринкова конкуренція.

Отже, інновація – кінцевий результат втілення новизни з метою зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.

Визначення терміна "інновації" наводиться в Законі України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року. Так, зокрема, в статті 3 записано так: "Інноваційна діяльність як одна із форм інвестиційної діяльності здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій, прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування документальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального економічного становища"[1].

Інновації можна поділити на продуктові, технологічні і нетехнологічні. До перших відносяться зміни в продукції, до других в засобах та методах виробництва. До останніх – зміни в організаційних формах господарювання, а також в соціальному плані.

На рівні фірми та організації науково-технічний процес реалізується у вигляді інновацій. Вони між собою тісно пов'язані, вони є його наслідками. Інновація вважається здійсненою в тому випадку, якщо вона впроваджена на ринку або у виробничому процесі.

Здійснення та проходження інноваційного процесу обумовлене складною взаємодією різноманітних чинників. Це пов'язано з тим, що кінцеві результати діяльності в інноваційному середовищі не тільки впливають на суспільство але й відбувається зворотній процес в технічному, науковому, виробничому, економічному, соціальному аспектах.

Під інноваційним процесом, як правило, розуміють технологію переходу знання в інновацію. Це закономірний, безперервний та найголовніше, послідовний ланцюг подій, у процесі яких інновація визріває від задуму до конкретної речі, продукту, послуги, технології тощо, та розповсюджується в практичній діяльності.

В основі інноваційного процесу лежить процес створення та освоєння нової техніки і технології.

На відміну від науково-технічного прогресу, інноваційний процес не закінчується впровадженням нової техніки та технології або продукту і товару

на ринку. Цей процес не переривається і після впровадження тому, що в міру поширення нововведення воно модернізується, стає більш ефективним і досконалим.

Для характеристики інноваційного процесу використовується категорія, котра широко характеризує його найважливішу внутрішню складову. Це – поняття “дифузія інновацій”, тобто – передача і використання передових технологій.

Чим вище рівень розповсюдження інновації, тобто чим більше фаз вона пройшла, тим більш автоматичніше працюють канали дифузії інновації.

В процесі нововведення виділяють такі стадії або фази:

- досягнення фундаментальної науки;
- прикладні дослідження;
- дослідні та конструкторські розробки і удосконалення;
- первинне освоєння;
- використання;
- старіння інновації.

Інновація – процес розробки, освоєння, експлуатації та вичерпання соціально-економічного потенціалу, котрий є основою новації. Під інновацією, як правило, ми вважаємо фазу або стадію введення новації, а момент першого крупного, тобто, поставленого на серійне, вироблене освоєння, слід вважати моментом її введення. В такому випадку, новація – дещо нове, котре є наближеним до поняття винаходу. Зазвичай, між новацією та перетворенням її в інновацію існує значний термін, котрий може коливатися та залежатиме від багатьох факторів.

Свого часу Й. Шумпетер та Г. Менш висунули гіпотезу про те, що інновації з’являються в економічній системі нерівномірно, а у вигляді так званих кластерів [9].

Кластер – це сукупність базисних інновацій, тобто – цілісна система нових продуктів та технологій, котрі сконцентровані на певному відрізку часу і у визначеному просторі.

Інновації, як показує практика, здійснюють глибокий неоднорідний, подвійний вплив на макроекономічну динаміку зростання. По-перше; стають більш можливими передумови та чинники для розширеного відтворення; по-друге – роблять неможливим продовження в існуючих масштабах та пропорціях подальшого розвитку. Це пояснюється тим, що інновації є потужним джерелом руйнування існуючого на даний момент економічного стану, хоча вони істотно обумовлюють її перехід з однієї економічної ситуації в іншу.

Інноваційна активність не є сталою величиною. Її нерівномірність зумовлена особливостями функціонування економіки, а також діяльністю по впровадженню та успішному використанні нововведень.

Інноваційна діяльність виступає складною мобільною та гнучкою системою дії та взаємозв’язку різноманітних методологій, методів, способів, факторів та органів управління, що займаються нововведеннями у всі без винятку галузі та сфери народного господарства чи господарської діяльності суспільства.

Інноваційна діяльність завжди направлена на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок для різноманітних завдань щодо подальшого використання.

Таким чином, інноваційна діяльність – це складний та багатоаспектний процес, який умовно можна розподілити на три головні складові:

- інноваційну ініціативу;
- потреби ринку;
- виробництво, як об’єкт задоволення певних потреб.

Проводити в житті комплекс цих вищеназваних заходів можна завжди підприємству. Саме воно здатне успішно розвивати та удосконалювати різного роду нововведення.

Загалом інноваційну підприємницьку діяльність характеризує технічний економічний процес, котрий сприяє створенню набагато кращих за своїми властивостями товарів, продуктів та технологій шляхом практичного використання нововведень.

Існує три види інноваційного підприємництва:

- інноваційна діяльність в сфері техніко-технологічного забезпечення виробництва;
- інноваційна діяльність в сфері розширення виробництва, урізноманітнення асортименту, підвищення якості та здешевлення продукції;
- інновації, що направлені в сферу соціальної політики.

Отже, в основі інноваційного підприємництва лежить створююча та оновлююча тенденція, котра направлена на винахід, створення та освоєння різноманітних новітніх видів продукції, цінностей та інших необхідних для існування та розвитку благ.

В Україні для стимулювання інноваційної діяльності та розвитку інноваційного підприємництва необхідна підтримка держави.

Послідовне перетворення в життя ринкових методів і принципів господарювання обумовили необхідність дослідження інноваційних процесів. Інновація як сукупність техніко-технологічних, організаційно-економічних та інших заходів, спрямованих на досягнення успіху у бізнесі, є потенційною можливістю підвищення ефективності виробництва, а ефективність самих нововведень залежить від системи управління. У зв'язку з цим визначено її основні категорії і поняття "новація" і "інновація".

Література

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 19.09.1991 р.
2. Біла С. Державне управління структурно-інноваційними зрушеннями в економіці України. // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 2000. № 4.
3. Біла С. Структурно-інноваційні пріоритети. // Віче. - 2000. № 8.
4. Евсюков Ю. Оцінка інноваційних стратегій підприємства. // Схід. - 1997. - №9 - 10.
5. Інноваційна діяльність. /За ред. Б.Б.Гладича та А.М.Стельмащука.-Тернопіль: Економічна думка. 2000.
6. Ковальчук Т. Проблема інновацій в економічній думці XIX-XX сторіч. // Економіка України – 1996. - № 3.
7. Ландик В. Напрямки державного регулювання інноваційної діяльності. // Схід. - 2001. - № 2.
8. Медынский В.Г., Шаршукова Л.Г. Инновационное предпринимательство. - М. - Инфра-М, 1997.
9. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент. - М.: ЮНИТИ. – ДАНА. 2000.
10. Оечаренко Л.Деякі питання становлення інноваційного підприємництва. // Вісник КНУ ім. Т.Г.Шевченка. - Випуск 41.
11. Смоляр Л. Інноваційно орієнтовані структури: від виживання до розвитку. // Вісник КНУ ім. Т.Г.Шевченка. - Випуск 41.
12. Шаборкина Л. Выбор инновационной стратегии предприятия. // Российский Экономический журнал. - 1996. - № 7.
13. Шумпетер Й. Теория экономического развития наследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982.